

Sinterklaas en Jehova's getuigen

Binnenkort is het 5 december. Sint en Piet komen op de openbare school waar je werkt in de onderbouw. Je geeft een briefje voor de ouders mee aan de kinderen. Daarin vraag je hun een avond op school te komen werken aan een surprise voor hun zoon of dochter, natuurlijk onder strikte geheimhouding. De volgende dag leveren verschillende kinderen het antwoordstrookje van de brief in.

Een meisje komt naar je toe en zegt: "Juf, mijn moeder zegt dat Sinterklaas niet bestaat." Op het antwoordstrookje staat: "Wij zijn Jehova's getuigen. Het Sinterklaasfeest is een heidens feest en daar doen wij niet aan mee." Wat nu?

De actieve pluriformiteit van het openbaar onderwijs vraagt respect voor andere opvattingen, maar hoe ga je ermee om? Wat vind je ervan en hoe reageer je op de opmerking van het kind? Hoe vang je het kind op in de dagen rond het Sinterklaasfeest? Wat zeg je tegen de ouders? Hoe betrek je de andere kinderen in de groep erbij?

Wet op het primair onderwijs, artikel 46.

Artikel 46 van de Wet op het primair onderwijs (WPO, 1998) en artikel 42 van de Wet op het voortgezet onderwijs (WVO, 1963) luiden:

1. Het openbaar onderwijs draagt bij aan de ontwikkeling van de leerlingen met aandacht voor de godsdienstige, levensbeschouwelijke en maatschappelijke waarden zoals die leven in de Nederlandse samenleving en met onderkenning van de betekenis van de verscheidenheid van die waarden.
2. Openbare scholen zijn toegankelijk voor alle kinderen zonder onderscheid van godsdienst of levensbeschouwing.
3. Openbaar onderwijs wordt gegeven met eerbiediging van ieders godsdienst of levensbeschouwing.

Bron: Wet op het primair onderwijs, artikel 46.

Uitgangspunten

De openbare school is actief pluriform en discrimineert niet. Wat wil dat zeggen? Als je dat wilt weten, moet je luisteren naar wat de mensen in het openbaar onderwijs belangrijke uitgangspunten voor hun onderwijs vinden. Waar ze zo ongeveer hetzelfde over denken. Als je dat gemeenschappelijke denken op een rijtje zet, dan blijkt het om het volgende te gaan:

De openbare school

- schenkt nadrukkelijk aandacht aan de verschillende godsdienstige, levensbeschouwelijke en maatschappelijke waarden in de Nederlandse samenleving;
- leert leerlingen om te gaan met vrijheid en verantwoordelijkheid, gelijkwaardigheid, solidariteit en samenwerking;
- leert leerlingen een eigen sociale positie te ontwikkelen, zodat ze later deel kunnen nemen aan een democratische en pluriforme samenleving (nationaal, Europees en mondiaal);
- geeft leerlingen optimale kansen om hun schoolloopbaan met succes te voltooien (ook aan leerlingen uit achtergebleven of achtergestelde groepen in de samenleving, en aan hoogbegaafde leerlingen);
- hanteert de verscheidenheid aan normen en waarden bewust als aangrijpingspunt om het onderwijs vorm te geven;
- leert leerlingen visies uit te wisselen en bereidt ze er op voor dat zij als volwassenen moeten bijdragen aan een veelvormige samenleving;
- bevordert de integratie van allochtone leerlingen.

De identiteit van de openbare school maak je niet zichtbaar met mooie woorden. Het zijn de mensen die de identiteit van de openbare school zichtbaar maken: de schoolleiding, de leerkrachten, het onderwijsondersteunend personeel, de ouders en de leerlingen. Zij moeten waar maken, waar de openbare school voor staat. Zij moeten de actieve pluriformiteit van het openbaar onderwijs vorm geven in de school.

Bron: Maarschalkerweerd, Arno. De identiteit van het openbaar onderwijs. Waar staat dat voor, waar gaat dat voor? VOO-reeks 45, 2000.

Actieve pluriformiteit in de praktijk

Het uitgangspunt 'actieve pluriformiteit' klinkt mooi, maar is betekenisloos als je het niet in de dagelijkse praktijk van de openbare school kunt herkennen. En dat valt niet altijd mee. Hoe maak je leerlingen duidelijk dat er over levenszaken zulke uiteenlopende meningen (kunnen) bestaan? Hoe

werk je vooroordelen bij personeelsleden, ouders en leerlingen weg? En hoe bij jezelf? Hoe zet je leerlingen aan tot het ontwikkelen van een eigen mening over zaken waarvan zij nog nauwelijks weet hebben? Vragen genoeg.

Wat laat de praktijk van de openbare school zien? Wat voorbeelden.

Aandacht voor de verschillende waarden

Eerder werd gezegd dat de openbare school niet 'neutraal' is. De wet geeft de openbare school nadrukkelijk de opdracht aandacht te schenken aan de godsdienstige, levensbeschouwelijke en maatschappelijke waarden in de Nederlandse samenleving met de toevoeging 'met onderkenning van de betekenis van de verscheidenheid van die waarden'.

De openbare school zal bewust en vooral open verschillende godsdiensten en levensovertuigingen aan de orde laten komen. In de eerste plaats door jonge kinderen te laten vertellen over hun eigen ervaringen. Het zijn dan simpele alledaagse dingen, zoals eten en drinken, slapen, straffen en belonen, vriendschap, maar ook naar de kerk of de moskee gaan.

Jonge kinderen leren ontdekken dat anderen dingen soms anders doen, maar ook anders beleven. Het leergedrag dat de school bij kinderen wil stimuleren, kunnen we het beste omschrijven als 'exploratief': vanuit een natuurlijke nieuwsgierigheid kinderen stimuleren vragen te stellen.

In de hoogste klassen van de basisschool zullen de leerlingen op een meer abstracte manier bezig zijn met normen en waarden. Zij kunnen al enige afstand nemen en begrijpen dat normen van situatie tot situatie kunnen verschillen.

Actieve pluriformiteit in de praktijk brengen betekent hier kinderen stimuleren met elkaar van gedachten te wisselen, hun mening te geven en vragen te stellen. De openbare school vormt kinderen, maar niet vanuit één tot in details vastgelegde visie op mens en samenleving. Ieder kind krijgt de ruimte eigen normen en waarden in contact met anderen te ontwikkelen.

Geestelijke stromingen

Het vak geestelijke stromingen biedt de mogelijkheid godsdiensten en levensbeschouwingen zo objectief mogelijk aan de orde te stellen. Vertrouwd maken met de verscheidenheid aan godsdiensten en geestelijke stromingen helpt het leren samenleven en omgaan met elkaar. Geestelijke stromingen is dan minder een kennisgebied, maar veel meer een 'kennismakings'gebied.

Bij het leren kennen van en omgaan met elkaar spelen interesse en belangstelling voor elkaars levensbeschouwing een belangrijke rol. De interesse en belangstelling van de leerlingen vormen dan ook het vertrekpunt.

Belangstelling uit zich onder andere in het stellen van vragen. Door zichzelf en aan anderen vragen te stellen wordt het voor de leerling mogelijk zich te verplaatsen in de ander. Ook wordt het dan mogelijk antwoorden te krijgen, kennis te vergaren met betrekking tot geestelijke stromingen die voor leerlingen zinvol en bruikbaar is.

Het vakgebied geestelijke stromingen blijft in ontwikkeling. Openbare scholen zullen ervoor kiezen zo onbevooroordeeld mogelijk de verschillende stromingen aan de orde te stellen. Zakelijke informatie kan op een objectieve wijze worden overgedragen.

Bron: Maarschalkerweerd, Arno. De identiteit van het openbaar onderwijs. Waar staat dat voor, waar gaat dat voor? VOO-reeks 45, 2000.

De mening van de leerkracht

Iedere leerkracht heeft persoonlijke opvattingen en meningen, want zij of hij is een gewoon mens met een eigen levens- en wereldbeschouwing. Daarnaast heeft hij of zij opvattingen en meningen als leerkracht; over het vak en hoe dat uit te oefenen. Tenslotte heeft de leerkracht te maken met de kenmerken, de identiteit van de openbare school. De leerkracht moet zich er bewust van zijn dat het dus gaat om drie sets van normen en waarden. En dat die moeten met elkaar in overeenstemming moeten zijn of op z'n minst niet met elkaar in conflict moeten komen.

Kinderen zijn, vooral op jonge leeftijd, ontvankelijk voor de dingen die de leerkracht vertelt. Een leerkracht in de openbare school verkondigt geen leerstellingen. Hij of zij zal zoveel mogelijk aangeven dat over de meest uiteenlopende onderwerpen door mensen verschillend wordt gedacht. Een leerkracht heeft een eigen mening, maar zal die met de nodige terughoudendheid geven. Een leerkracht zei daarover: 'Ik geef mijn mening alleen als de leerlingen erom vragen. Ik zeg er altijd bij, dat ik daar op een bepaalde manier over denk, maar dat er veel mensen zijn die er anders over denken.'

Kritisch op een positieve manier

Verschillende levensovertuigingen, denkbeelden en opvattingen zijn in het openbaar onderwijs gelijkwaardig. Het vormen van een eigen stelsel van meningen, normen en waarden is iets, dat in alle vrijheid dient te gebeuren. De grondhouding die men in het openbaar onderwijs bij kinderen wil stimuleren is 'kritisch zijn op een positieve manier'. Een kritische instelling kan op verschillende manieren tot uitdrukking komen:

- de bereidheid naar anderen te luisteren en zonodig je eigen standpunt herzien;
- je steeds weer afvragen of een ander standpunt over een bepaalde zaak misschien mogelijk is;
- het kunnen doorzien van (valse) autoriteiten, zoals het gedrukte woord, de mening van een deskundige of de publieke opinie.

Leerkrachten in het openbaar onderwijs zullen steeds actief moeten zijn om zo'n kritische instelling bij hun leerlingen te bevorderen.

Bron: Maarschalkerweerd, Arno. De identiteit van het openbaar onderwijs. Waar staat dat voor, waar gaat dat voor? VOO-reeks 45, 2000.

Een openbare school is...

Een openbare school is een school van en voor de publieke gemeenschap. Zij vormt een afspiegeling van de democratische samenleving in zijn lokale context. Die afspiegeling wordt begrensd door de in de Grondwet verankerde grondslag, die in de praktijk zichtbaar wordt in uiterlijke en innerlijke vormen. Tot de eerste worden onder andere gerekend de bestuursvorm van de school en de werking van de garantiefunctie van het openbaar onderwijs: iedereen heeft er toegang ongeacht zijn godsdienst of levensovertuiging. Tot de innerlijke vormen wordt gerekend de manier waarop de leerkrachten in gedrag en handelen omgaan met de grondslag van de openbare school. Die grondslag bepaalt de identiteit van een openbare school op een bepaald moment en een bepaalde plaats. Die identiteit is niet statisch van karakter, maar krijgt telkens opnieuw vorm en wordt samen met alle betrokkenen in de schoolgemeenschap verder ontwikkeld. De openbare identiteit wordt op school zichtbaar in de keuzen voor zaken als zorgbreedte, intercultureel onderwijs, het overdragen van kennis over geestelijke stromingen, het meewerken aan de vrije keuze van ouders/leerlingen voor godsdienstig of levensbeschouwelijk vormingsonderwijs, mondiale vorming, roldoorbreking, het bestrijden van racisme en het onderwijsvoorrangsbeleid. De openbare identiteit krijgt mede gestalte door een open benadering van de multiculturele samenleving. Pluriformiteit, tolerantie, verdraagzaamheid, solidariteit en een democratische houding zijn voor een openbare school taakstellende kernbegrippen.

Bron: Beroepsprofiel leerkracht primair onderwijs op openbare scholen, LPC 1994, pag. 18

Sinterklaas

Op bijna elke openbare basisschool komt de bekende bisschop uit Spanje op bezoek. Op de scholen waar sinterklaas niet langs komt, komt in ieder geval zijn broer. Althans dat is de traditie in een stadje in het noorden van het land. Hoewel dus op alle onderzochte scholen het populaire kinderfeest wordt gevierd, is zelfs deze viering op een openbare school niet geheel probleemloos. Dan refereren we niet aan het verhaal van de schoolleider die op 5 december, samen met de leerlingen van de onderbouw,

zag hoe twee sinterklazen tegelijkertijd de straat kwamen inrijden, waarvan er één naar zijn school ging en de ander naar de aan de overkant gelegen protestantse school. Het problematische karakter van het sinterklaasfeest heeft te maken met de aanwezigheid van kinderen van jehova-getuigen. Eén schoolleider stelt het volgende:

"Er zijn met name conflicten met de jehova-getuigen. Er is een bespreking over het sinterklaasfeest. Als andere kinderen sinterklaasjes maken van crêpepapier dan willen de ouders dat voor hun kinderen een ander programma in elkaar wordt gedraaid. En daar hebben de leerkrachten dan weer geen zin in. Die laten de leerlingen een tekening maken of zoiets."

Het gegeven dat een groep leerlingen van openbare scholen in verband met de godsdienstige overtuiging van hun ouders niet mee mogen doen aan feesten, wordt altijd geaccepteerd door de directeuren, maar het is niet altijd van harte. Eén van de ondervraagde schoolleiders merkt wat betreft de kinderen van jehova-getuigen op:

"Ik heb er gewoon de pest aan dat ze weer eens niet mogen komen. En dit niet mogen en dát niet mogen. Op verjaardagen en het kerstetentje zijn de kinderen er niet maar met het paasetentje en carnaval wel. Omdat we andere benamingen hebben bedacht: eetmarkt en verkleedfeest. Zo schijnheilig als de pest! Ik mag dat geloof ik niet zeggen, maar ik kan er gewoon niet tegen. Als kinderen pepernoten gaan bakken, krijg je al problemen, want dat mag niet. Ik kan van Turkse en Marokkaanse ouders meer velen dan van jehova's. Dat is echt heel verschrikkelijk. Ik moet het wel toestaan, maar dan continu met protesten van mijn kant. Ik ben dan ook een voorstander van het oprichten van jehovascholen."

Er zijn weinig andere schoolleiders die een dergelijk uitgesproken mening hebben over de aanwezigheid van jehova-getuigen. Ook de directeur van de school waar het percentage kinderen van deze groep gelovigen 25% bedraagt, is mild in zijn oordeel. Wel wordt in antwoord op de vraag of er problemen zijn met ouders wat betreft de wettelijke bepaling dat iedere godsdienst of levensbeschouwing op een openbare school moet worden geëerbiedigd, veelal gerefereerd aan discussies met jehova-getuigen. Andere problemen met de eerbiedigingsbepaling komen nauwelijks voor.

Bron: Braster, J.F.A. De identiteit van het openbaar onderwijs. Groningen 1996, p. 307.